

Дејан Марковић

ТЕЛЕСНО ЗАСНОВАНЕ МЕТАФОРЕ И СЕМАНТИЧКО ПРОФИЛИСАЊЕ У КОНЦЕПТУАЛИЗАЦИЈИ ИСКУСТВА: СРПСКО-РУСКА ПЕРСПЕКТИВА

Рад се бави квалитативном анализом телесних метафора у српском и руском језику, са циљем испитивања језичке концептуализације егзистенцијалног искуства. Анализа се заснива на ограниченом корпусу лексичких и фразеолошких јединица, релевантних за уочене метафоричке оријентације. Посебна пажња посвећена је концептуализацији патње, емоција, унутрашњих стања и односа субјекта према спољашњим околностима и пролазности. У оба језика присутни су сродни концептуални модели, али се у српском чешће истиче динамика кретања, док се у руском наглашавају подношење, стабилизација и унутрашња регулација искуства.

Кључне речи: телесне метафоре, концептуализација искуства, утеловљеност (embodiment), утеловљена спознаја (embodied cognition), когнитивна лингвистика, српски језик, руски језик.

The paper deals with a qualitative analysis of body-based metaphors in Serbian and Russian, with the aim of examining the linguistic conceptualization of existential experience. The analysis is based on a limited corpus of lexical and phraseological units relevant to the observed metaphorical orientations. Particular attention is devoted to the conceptualization of suffering, emotions, internal states, and the subject's relation to external circumstances and transience. Similar conceptual models are present in both languages, but Serbian more frequently emphasizes the dynamics of movement, whereas Russian places greater emphasis on endurance, stabilization, and the internal regulation of experience.

Key words: body-based metaphors, conceptualization of experience, embodiment, embodied cognition, cognitive linguistics, Serbian language, Russian language.

0. Увод. У раду се термин *телесна метафора* користи у значењу метафоричких израза заснованих на телесном искуству, који се у руским лингвистичким изворима разматрају у оквиру ширег концепта утеловљености (*embodiment*), односно утеловљене спознаје (*embodied cognition*), развијеног у оквиру когнитивнолингвистичке теорије Џорџа Лејкофа и Марка Џонсона (LAKOFF, JOHNSON 1980).

На тај начин, термин *телесна метафора* у овом раду функционише као аналитичка категорија за означавање израза у којима се апстрактни домени концептуализују посредством телесно заснованих шема, као што су кретање, положај тела, равнотежа и оптерећење, без ограничења на класичне соматизме. Телесност се притом разуме као структурни, а не искључиво лексички принцип организације значења.

Овакво одређење омогућава да се телесне метафоре анализирају не само као појединачни језички изрази, већ и као показатељи начина на који се у језику профилише однос субјекта према искуству. У том оквиру, утело-

вљеност се не тумачи искључиво као когнитивни механизам концептуализације апстрактних појмова, већ и као један од могућих аналитичких оквира за разумевање односа између телесног искуства, значења и облика субјективног доживљаја.

Рад се заснива се на квалитативној компаративној анализи одабраних лексичких и фразеолошких јединица у српском и руском језику, са циљем да се уоче могући обрасци концептуализације искуства који се могу довести у везу са ширим културним и егзистенцијалним моделима.

Анализа је интерпретативна, а примери се не третирају као исцрпна репрезентација језичког система, већ као репрезентативни за поједине појаве у оквиру анализираног корпуса и као основ за уочавање различитих начина концептуализације.

У појединим случајевима може се уочити постојање семантички блиских или функционално еквивалентних израза у оба језика, што упућује на потребу опрезног тумачења уочених разлика и избегавања строгих бинарних опозиција. Ипак, иако постоје бројни изрази са глаголима који су слични у руском и српском језику (нпр. рус. *встать на защиту* и срп. *устати у заштити*), истовремено се могу уочити и различите конструкције које одражавају специфичне културне и егзистенцијалне стратегије.

Полазна претпоставка рада јесте да се језичка артикулација стварности у великој мери ослања на телесно и историјски проживљено искуство, због чега лексичке и фразеолошке разлике између језика могу указивати на различите културне и егзистенцијалне оријентације.

У руској лингвистици идеја телесне метафоре језика тесно је повезана са когнитивном лингвистиком и антропоцентричним приступом. Иако сам термин *embodiment* потиче из западне традиције, у руској науци се појам „телесна метафора” понекад користи, али се чешће разматра у оквиру ширег скупа појмова као што су „антропоцентризам”, „наивна слика света”, „сензомоторно искуство”, „фразеолошка соматика” и „концептуална метафора”. У том смислу, телесна метафора представља интерпретативни оквир утеловљене концептуализације значења.

У оквиру ове традиције посебно се издвајају радови Јелене Самуиловне Кубрякове, пре свега *Језик и знање* (Кубрякова 2004), у којој се језик разматра као когнитивни механизам заснован на телесном и перцептивном. Вероника Николајевна Телија у *Руској фразеологији* (Телија 1996) показује да су соматизми и фразеолошке јединице носиоци културно утемељених образаца искуства. Јуриј Дереникович Апрессјан, у радовима из лексичке семантике и у оквиру *Новой ексилантиорной речника руској језика* (Апрессјан 2017), развија концепт тзв. „наивне анатомије”, показујући да се апстрактни појмови у великој мери заснивају на телесним шемама. У оквиру руске семантичке школе значајан допринос дају и истраживања Ј. В. Падучеве и Ј. Н. Караулова, који истражују однос језика, индивидуалног искуства и културно условљених модела мишљења.

Разлика између приступа Џорџа Лејкофа и Марка Џонсона с једне стране и руске когнитивно-лингвистичке традиције с друге стране пре свега лежи у степену радикализације улоге тела. Западни аутори полазе од тезе да је људско мишљење у основи телесно утемељено и да се апстрактни појмови

граде на универзалним телесним шемама, при чему су концептуалне метаfore основни механизам мишљења.

Руски когнитивно-лингвистички приступ, који се развија у радовима Јелене Кубрјакове, Нине Телије и других аутора, мање инсистира на универзалности телесних шема, а више наглашава улогу језика као активног система који заједно са културом обликује концептуализацију стварности. Уместо редукције на тело, истиче се тројство језик–култура–искуство.

Због тога се код Лејкофа и Џонсона метафора тумачи као фундаментални механизам мишљења, док у руској традицији она представља један од елемената ширег језичко-културног система.

Овај приступ блиско је повезан и са феноменолошким схватањем тела као примарног медијума искуства. Морис Мерло-Понти (MERLEAU-PONTY 2010: 67–70) тело не схвата као објекат, већ као начин бивствовања у свету кроз који се непосредно конституишу простор, време и смисао. У том смислу, утеловљеност у језику није стилска фигура, већ артикулација проживљеног искуства.

Циљ овог рада јесте да се, на основу анализе телесних метафора у српском и руском језику, укаже на могуће културно условљене интерпретације трпљења, временске пролазности и односа субјекта према спољашњим околностима. Одабрани феномени анализирани су јер омогућавају увид у различите облике односа субјекта према искуству – ограничење, пролазност, регулацију и прилагођавање – који се у оба језика у значајној мери артикулишу посредством телесно заснованих метафора.

Компаративни приступ ослања се на увиде културне семантике, која полази од претпоставке да језици кодирају културно специфичне начине мишљења и доживљавања света. У радовима Ане Вјежбицке (WIERZBICKA 1991; 1999) показано је да основне семантичке и метафоричке структуре одражавају културно утемељене обрасце значења, односно „културне скрипте” које усмеравају мишљење и перцепцију. Истраживања руске семантичке школе (КАРАУЛОВ 1987; ЗАЛИЗНЯК и др. 2005; ПАДУЧЕВА 2010) указују, са друге стране, на специфичне концептуалне домene руског разумевања емоција, патње и издржљивости.

Оваква анализа може имати примену у настави страних језика, психолингвистици и компаративним истраживањима словенских језика, посебно у проучавању односа језика, телесног искуства и културно условљених егзистенцијалних модела.

1. ТЕОРИСКИ И МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР. Истраживање се заснива на квалитативној анализи лексичких и фразеолошких јединица у српском и руском језику, ексцерпираних према унапред дефинисаним критеријумима из релевантних лексикографских извора. Корпус је формиран на основу систематске ексцерпције из *Малој сръској фразеолошкој речника* Ђорђа Оташевића (2007) за српске примере и историјско-етимолошког речника *Руска фразеологија* (Бирих и др. 2005), као и *Фразеолошкој речника руској књижевној језика* (Федоров 2008) за руске примере. Руско-српски и српско-руски речници коришћени су као допунски извор за проверу значења и успостављање међујезичких односа. Поред јединица ексцерпираних из наведених речника, у анализу су у ограниченом броју укључени и појединачни илустративни примери из

шире језичке употребе, који не чине део основног корпуса, већ служе искључиво као допунска илустрација у интерпретацији.

Основни корпус обухвата 111 лексичких и фразеолошких јединица српског и руског језика и представља затворен и аналитички дефинисан скуп података за потребе истраживања. У корпус су укључене јединице које садрже експлицитну или имплицитну телесну компоненту (нпр. положај тела, кретање, равнотежа, оптерећење) и које се користе за концептуализацију апстрактних феномена као што су деловање, трпљење, емоционална стања и егзистенцијални процеси. Корпус је стога формиран као тематски и семантички усмерен узорак, а не као статистички репрезентативан пресек фразеолошког фонда.

Критеријуми избора били су: (1) семантичка транспарентност телесне метафоре, (2) потврђеност у релевантним лексикографским изворима, (3) постојање функционалних или делимичних еквивалената у другом језику и (4) релевантност за анализиране концептуалне домene. При избору јединица настојало се да буду заступљени различити типови телесно заснованих метафора, како би се омогућило уочавање варијација у семантичком профилисању.

Овако формиран корпус омогућава уочавање појединих метафоричких образаца, при чему добијени резултати важе у оквиру дефинисаног узорака и не претендују на исцрпан опис језичког система у целини. Избор грађе условљава расподелу уочених образаца, те се резултати тумаче у оквиру постављених аналитичких критеријума.

Анализирани домени – трпљење, временска пролазност и однос субјекта према спољашњим околностима – изабрани су као релевантне сфере за ово истраживање, у којима се телесне шеме пројектују на апстрактно искуство. Избор ових домена условљен је њиховом високом учесталošћу у фразеолошком фонду оба језика, као и њиховом значајном улогом у концептуализацији егзистенцијалног искуства. Лексичке и фразеолошке јединице које се односе на патњу, временску пролазност и однос према околностима у оквиру анализираних материјала показују изразиту склоност ка телесно заснованим метафоричким моделима, што их чини погодним за анализу у оквиру утеловљене концептуализације. Поред тога, ови домени су у литератури когнитивне лингвистике и културне семантике препознати као области у којима се јасно испољавају односи између језика, искуства и културно условљених образаца значења.

Анализа се спроводи као квалитативна и интерпретативна обрада корпуса која обухвата идентификацију јединица са телесном компонентом, анализу телесних шема које се у њима активирају и њихову пројекцију на апстрактне домene искуства. На тој основи врши се компаративно тумачење српских и руских примера, при чему се аналитичке категорије реконструишу индуктивно и имају описни карактер. Пажња је посвећена и контрапримерима и алтернативним језичким решењима, а упоредна анализа заснива се на функционалним и семантичким аналогијама, без претпоставке строге парности.

Иако корпус није формиран са циљем квантитативне репрезентативности, његова систематична ексерпција из лексикографских извора и јасно дефинисани критеријуми избора омогућавају методолошки утемељену анализу у оквиру квалитативног приступа. Резултати стога имају карактер уоче-

них тенденција, чија би се валидност могла даље испитивати на ширем корпусно заснованом материјалу.

Теоријско полазиште рада утемељено је у хумболтовској концепцији језика као погледа на свет (*Weltansicht*), према којој језик не одражава стварност, већ активно учествује у њеном обликовању (HUMBOLDT 1999: 59). У том оквиру, језик се не схвата само као инструмент комуникације, већ као значајан фактор у обликовању начина на који се стварност доживљава и концептуализује. Шири теоријски контекст рада ослања се и на традицију антрополошке лингвистике и руске семантичке школе (уп. DURANTI 1997; FOLEY 1997; Зализняк и др. 2005).

У делу *Metaphors We Live By* (LAKOFF – JOHNSON 1980), аутори показују да концептуалне метафоре нису реторички украси, већ основни когнитивни механизми путем којих људско биће структурише апстрактна искуства ослањајући се на телесно и просторно искуство. У њиховом приступу истиче се да је „наш уобичајени појмовни систем, у оквиру којег и мислимо и делујемо, у својој суштини метафоричке природе” (LAKOFF – JOHNSON 1980: 4). Овим се језик не посматра као секундарна репрезентација искуства, већ као један од кључних механизма његове организације.

Телесна метафора подразумева повезивање апстрактних појава са телесним и просторним искуством. Лексичке и фразеолошке јединице које означавају положај тела, кретање, терет или издржљивост функционишу као трагови различитих искуствених модела, укључујући стања напора, ограничења и трајања. Тако изрази попут *носићии шерейи, йоднейии нещиио, држайии се, йасћии духом* или *йрейусћиийии се* судбини показују како се телесне шеме користе за концептуализацију психичких и егзистенцијалних стања.

Телесне позиције у језику не представљају само описе физичког стања, већ важне оријентационе обрасце кроз које се може анализирати концептуализација искуства. Категорије као што су хоризонталност и вертикалност, мировање и напор, препуштање и издржљивост могу се користити као аналитички оквири за описивање различитих аспеката односа субјекта према искуству.

Полазећи од тога да језик учествује у концептуалном обликовању стварности, могуће је разматрати његову улогу у структурирању искуства. Овај приступ близак је феноменолошкој позицији Мориса Мерло-Понтија, који у предговору *Феноменологије перцепције* истиче да „истина не обитава у унутрашњем човеку”, јер се човек сазнаје у свету (MERLEAU-PONTY 2010: xi; уп. 407). У том смислу, језичке структуре могу се тумачити као посредници између телесног искуства и концептуализације.

2. ОДАБРАНИ ПРИМЕРИ И АНАЛИЗА. Српски и руски језик пружају погодан материјал за испитивање начина концептуализације искуства. У наставку рада приступа се анализи одабраних лексичких и фразеолошких јединица ових језика, кроз које се испољавају модели телесног и егзистенцијалног оријентисања. Циљ анализе није да пружи исцрпну слику језичких система, већ да идентификује поједине метафоричке обрасце који могу указати на различите начине концептуализације искуства у српском и руском језику. Посебна пажња усмерена је на јединице које концептуализују трпљење, временску

пролазност и однос субјекта према спољашњим околностима. Истовремено, у разматрање су укључени и примери који указују на варијације и преклапања између анализираних језика, како би се избегло једнострано тумачење.

Пре детаљније разраде појединачних случајева, корисно је указати на шири спектар телесно заснованих метафора у дефинисаном корпусу. Ради прецизнијег увида у разноврсност ових појава, у наставку се даје избор фразеолошких и сродних јединица који омогућава увид у различите начине концептуализације искуства. Изабрани примери су репрезентативни за уочене метафоричке обрасце и засновани на типичним и семантички транспарентним случајевима унутар појединих категорија. У табеларни приказ укључене су јединице различитог степена идиоматизованости – од устаљених фразеологизама до шире употребљених лексикализованих израза – који се у анализи разматрају као носиоци телесно заснованих метафоричких шема.

Табела 1: Избор српских примера (према Оташевић 2007)

Категорија	Доминантна метафоричка оријентација	Примери	Могући семантички нагласци
1. Стабилизација и вертикалност	усправност, ослонац, равнотежа	стати на своје ноге; стати на лопту; дићи главу; држати корак; човек на своме месту; не одступити ни за педаљ; држати се; одржати равнотежу; изгубити тло под ногама; избацили из равнотеже	стабилност, контрола, одржавање равнотеже
2. Терет и интериоризација	ношење, притисак, оптерећење	носити главу у торби; ставити главу на пањ; навући беду на врат; скинути терет с врата; натоварити нешто на леђа; пасти на нечија леђа; подметнути леђа; носити терет; издржати притисак; сломити се под теретом; пасти под притиском; поднети нешто	искуство као терет, одговорност, оптерећење
3. Кретање и пролазност	кретање кроз простор, промена стања	пасти на ниске гране; прећи на нечију страну; ићи с ноге на ногу; скитати се; ићи натрашке; дати петама ветра; провлачити се кроз живот; ићи даље / гурати даље; кренути својим путем; скренути с пута; вратити се на прави пут; провући се; извући се из проблема; заобићи; измигољити се; проћи без последица	динамика, променљивост, пролаз кроз стања
4. Дезоријентација и губитак контроле	поремећај равнотеже, губитак оријентације	јурити као без главе; не иде ми у главу; окретати се у зачараном кругу; стајати као громом погођен; бити одсутан духом	когнитивна/ емоционална блокада, губитак контроле
5. Притисак и угроженост тела	напад на тело, угроженост	ставити нож под грло; ставити главу у торбу; ставити нешто на душу; клипови под ноге; натерати у хошак	принуда, опасност, егзистенцијални притисак
6А. Контрола и утицај (телесна интервенција)	интервенција у телу / соматска манипулација	ставити бубу у главу; утерати страх у кости; натрљати нос; узети у своје руке	емоционални и телесни утицај, директна манипулација
6Б. Контрола и стратегијска адаптација	когнитивно управљање ситуацијом	сналазити се како знаш и умеш; окренути ситуацију у своју корист; наћи начин; извући максимум; дочекати се на ноге	стратегија, адаптација, управљање исходима

Материјал је груписан према доминантним метафоричким оријентацијама које се у примерима из дефинисаног корпуса могу уочити, те табела не представља квантитативни однос појава у језичком систему. Сходно томе, табела не представља исцрпну нити строго разграничену класификацију, већ аналитички пресек одабраног материјала.

Табела 2: Избор руских примера (према Бирих и др. 2005; Федоров 2008)

Категорија	Доминантна метафоричка оријентација	Примери	Могући семантички нагласци
1. Стабилизација, вертикалност и уређивање	усправност, ослонац, довођење у ред	встать на ноги; держаться на ногах; стоять на своём; держать равновесие; привести себя в порядок; во главу угла ставить	стабилност, контрола, структурирање, унутрашња организација
2. Терет и интериоризација	ношење, притисак, унутрашње оптерећење	нести на своих плечах; взвалить на плечи; повесить на шею; снять груз с души; камень на душе; лежит на душе; по душе; сломаться под тяжестью	одговорност, психички терет, афективна оријентација
3. Кретање и пролазност	кретање кроз простор и искуство	идти своей дорогой; сбиться с пути; бежать сломя голову; выбраться из положения; пройти через ад; пережить ад; выйти из игры	динамика, искуство као процес, издржљивост
4. Дезоријентација и губитак контроле	когнитивна и телесна дестабилизација	терять голову; голова идёт кругом; не укладывается в голове; как громом поражен; быть вне себя	шок, когнитивна блокада, губитак контроле
5. Пасивност и неактивност	телесна позиција као одсуство деловања	сидеть сложа руки; стоять как вкопанный	неактивност, блокада, одсуство ангажмана
6. Притисак, угроженост и контрола	напад на тело, спољашњи надзор	нож к горлу; прижать к стенке; загнать в угол; держать на прицеле; поставить на колени	принуда, контрола, ограничење деловања
7А. Контрола и утицај (соматска интервенција)	директна манипулација телом/психом	вбить в голову; вселить страх (в сердце); действовать на нервы; держать в руках; водить за нос; брать за горло	манипулација, емоционални утицај
7Б. Контрола и стратегијска адаптација	саморегулација и управљање ситуацијом	взять себя в руки; держать себя в руках; выкрутиться; найти выход; выжать максимум	стратегија, самоконтрола, адаптација
8. Реакција тела и дезоријентација	телесна реакција као знак стања	раскрыть рот; кровь стынет; мороз по коже; бросает в жар; потерять почву под ногами	изненадна реакција, афективни одговор, губитак контроле
9. Емоције као телесна стања	тело као носилац емоција	сердце болит; душа радуется; сжимается сердце	емоционална интензивност, интериоризација
10. Комуникација као телесни чин	говор као телесна активност	держать язык за зубами; язык не поворачивается; развязать язык; говорить сквозь зубы	контрола говора, експресија
11. Перцепција и знање као телесни процес	чулност и когниција	не верить своим глазам; бросаться в глаза; держать в голове; не видеть дальше носа	перцепција, когнитивна ограничења

Као и у случају српског материјала, категорије имају аналитички карактер и не представљају строго разграничене класе, будући да се поједини изрази могу тумачити у више интерпретативних оквира.

Како показују табеларни прикази, у оба језика присутни су сродни типови телесно заснованих метафоричких оријентација, иако се они реализују кроз различите лексичке и фразеолошке изборе. Категорије нису у потпуности симетричне, већ одражавају доминантне тенденције у анализираном материјалу и начину његове организације: поједини аспекти (нпр. пасивност или неактивност) у руском материјалу издвајају се као засебне категорије, док су у српском чешће интегрисани у шире семантичке оквире. Увид у структуру издвојених категорија у оба језика указује на извесне разлике у расподели метафоричких нагласака. У српском материјалу уочљива је релативно већа разуђеност и бројност израза који припадају категорији кретања и пролазности (кат. 3), као и стратегијске адаптације (кат. 6Б), при чему се искуство често концептуализује као кретање кроз простор, провлачење или измицање унутар датих околности. Насупрот томе, у руском материјалу, поред такође присутних динамичких образаца (кат. 3 и 7Б), израженије су заступљене категорије стабилизације, вертикалности и унутрашње организације (кат. 1), као и интериоризације и психичке регулације (кат. 2, 9), што указује на чешће профилисање субјекта у односу на одржавање стања, контролу и унутрашње уређивање. Ови односи не представљају квантитативно прецизне показатеље, већ указују на различите семантичке нагласке унутар анализираног корпуса, при чему су поједини модели присутни у оба језика. При томе, у представљеном српском материјалу категорија кретања и пролазности обухвата један од најразвијенијих и најрепрезентативнијих скупова примера.

2.1. Живот као позиција тела. Језички обрасци који описују начине сналажења у животу могу указати на различите начине концептуализације искуства у српском и руском језику. Глаголи који означавају „сналажење” и „прилагођавање” показују како се у језику моделује однос субјекта према околностима, структури и притиску.

У анализираним примерима могу се идентификовати конкретне телесне шеме које служе као основа метафоричке пројекције. Глаголи *сналазити се* и *привлачити се* активирају просторну шему кретања кроз ограничен простор, у којој се субјекат концептуализује као тело које се креће између препрека. Ова шема се затим пројектује на апстрактни домен животних ситуација, где означава практично деловање у условима ограничења, уз нагласак на импровизацију и флексибилност.

Насупрот томе, глаголи *устраиватися* и *приспосабливатися* упућују на шему позиционирања и стабилизације унутар шире структуре, при чему се субјекат концептуализује као ентитет који налази одговарајуће место у датом систему. У овом случају, нагласак није на кретању кроз препреке, већ на успостављању функционалног односа са постојећим условима.

Ова разлика не тумачи се као системска особина језика, већ као варијација у семантичком профилисању у оквиру анализираних примера.

У корпусу српских примера поједини аспекти егзистенцијалног искуства се концептуализују кроз динамичке и просторне шеме, као што су кретање,

избегавање препрека, одржавање равнотеже и ношење терета. Примери као што су *йровлачийи се кроз живой, извући се из йроблема, носийи йерей, сийайи на ноје* или *сналазийи се како знаш и умети* показују да се апстрактне ситуације језички структурирају путем телесно заснованих образаца. Ова запажања односе се искључиво на анализирани корпус и не могу се генерализовати на језик у целини, већ указују на релативно изражен модел концептуализације у оквиру датог материјала.

За разлику од српског, руски глаголи *устраиваться* и *приспосабливаться* указују на другачији тип субјективности. Субјект се овде позиционира унутар дате структуре, при чему је акценат на интеграцији у систем и на постављању себе у постојеће друштвене и егзистенцијалне услове. У анализираним примерима живот се може сагледати као процес организације и стабилизације, а сналажење подразумева стицање искуства и овладавање конкретним ситуацијама.

Овај тип деловања доводи се у везу са самоусмереношћу радње: глаголи овог типа означавају активност коју субјект врши у сопственом интересу (*для себя*), при чему та компонента није експлицитно исказана у самом глаголу, већ се реконструише на нивоу значења. Ова семантичка група повезује се са појмовима као што су *сноровка* и *сноровиться*, који упућују на практичну умешност, навикнутост и способност делотворног сналажења у датим околностима.

Примери: *Он быстро устроился на новом месте* ('брзо се снашао/уклопио на новом месту'), *Мне пришлось приспособливаться к новым условиям* ('морао сам се прилагодити новим условима') указују на процес адаптације и стицања оперативне компетенције у конкретној ситуацији.

У интерпретативном кључу, ови обрасци могу се довести у везу са различитим метафоричким моделима концептуализације адаптације. У анализираним српским примерима уочава се нагласак на кретању, флексибилности и практичној импровизацији, док се у руским примерима тежиште помера ка стабилизацији, унутрашњој организацији и функционисању унутар постојећих оквира. Ове разлике треба разумети као аналитичке интерпретације засноване на ограниченом корпусу, а не као фиксне или суштинске културне супротности.

Табела 3: Живот као позиција тела

Димензија	Српски језик	Руски језик
Глагол	сналазити се, провлачити се	устраиваться, приспособливаться
Тип активности	кретање, провлачење, импровизација	уређивање, постављање у структуру
Однос према околности	флексибилан, избегавање притиска	стабилан, унутрашње усаглашен
Стратегија преживљавања	динамичка, адаптивна	статичка, дисциплинована

2.2. Однос ПРЕМА ОБАВЕЗИ И ТЕЖИНИ. У српском и руском језику искуство обавезе, кривце и психолошког притиска може се концептуализовати и посредством метафоре терета, али се семантичка структура и прагматички фокус ових израза значајно разликују.

У појединим анализираним примерима српског језика психолошки терет, осећај кривице или обавезе изражава се конструкцијама које упућују на њихово задржавање у унутрашњем доживљајном простору субјекта. Тако, на пример, у изразима *лежи ми на души*, *имати нешто на души* или *носити нешто на души*, терет се представља као нешто што је трајно присутно и што оптерећује субјекта. Семантички фокус у овим конструкцијама није на промени стања, већ на његовој континуираности: психолошки притисак се доживљава као стабилан и продужен, а субјект као онај који га подноси. При томе, лексема *душа* функционише као средство за означавање унутрашњег, емоционалног или доживљајног плана, а не као телесна категорија.

Слична конструкција постоји и у руском језику (*лежит на душе* ‘мучи, оптерећује’), што указује на заједнички словенски начин изражавања психолошког оптерећења. Међутим, уочљив је и наглашенији аспект активног односа према датом стању, нарочито у глаголским конструкцијама које означавају адаптацију и саморегулацију (*устраиваться, приспособливаться*). Док наведени српски изрази у овим примерима профилишу стање оптерећености као трајно присуство, руски глаголи овог типа чешће усмеравају пажњу на процес прилагођавања и деловања унутар датих услова.

У интерпретативном кључу, ова разлика може се описати као различит распоред семантичких тежишта: у анализираним српским примерима може се уочити перспектива трпљења и задржавања стања, док се у руским примерима уочљивије профилише аспект активног односа према околностима и постепене адаптације.

Насупрот томе, израз *љао ми је камен са срца* не означава примарно сам терет, већ чин његовог уклањања. Тежина је присутна само имплицитно и ретроспективно, док је у фокусу промена унутрашњег стања – прелазак из оптерећености у олакшање.

Овде можемо приметити да је сличан руски израз *отлегло на душе* (у значењу: рус. наступило успокоение, облегчение ‘дошло је до смирења, олакшања’)¹ семантички и функционално ближи српском изразу *љао ми је камен са срца* него конструкцији *лежи ми на души*. У оба случаја тежина није представљена као стабилан и трајан притисак, већ као стање које је већ ослабљено или превазиђено, при чему се фокус помера са самог терета на унутрашње растерећење.

Ова тенденција може се уочити и у употреби руског изрази *мне стало легче* (‘постало ми је лакше’), у којем се извор оптерећења не именује, већ је у првом плану само унутрашње стање субјекта и његова промена. За разлику од конструкција у којима се психолошки терет представља као трајно присутан, овде је нагласак на динамици стања, односно на његовом ублажавању.

При томе, употреба безличне конструкције указује на то да субјект није представљен као активни носилац промене, већ као онај који промену доживљава. Стање се, дакле, не приказује као резултат свесне контроле или намерне трансформације, већ као процес који се одвија унутар субјекта и који он региструје.

¹ https://phraseology.academic.ru/8116/Отлегло_на_душе.

Разлика у односу на изразе типа *лежи ми на души* може се описати као разлика између профилисања трајности стања и профилисања његове промене, без нужно имплицирања активне улоге субјекта у том процесу.

Ова разлика може се интерпретирати као различито распоређивање семантичких тежишта у оквиру доступних језичких средстава: у анализираним српским примерима може се уочити профилисање трајности и присутности оптерећења, док се у руским примерима истиче динамика унутрашњег стања и промене. Овакво тумачење, међутим, треба разумети као аналитичку реконструкцију, а не као општу карактеристику језичких система у целини.

2.3. РАД И СВАКОДНЕВНО ИСКУСТВО КАО ТЕЛЕСНИ ОДНОС. У анализираном материјалу јавља се српски израз *не лежи ми (лежи ми) њај њоао*, док у руском постоје конструкције попут *эта работа мне не подходит (подходит)* или *не по душе (по душе)*. На први поглед, српски израз може деловати као телесно заснована метафора, будући да глагол *лежати* имплицира стање мировања и природног положаја тела. Међутим, овде се не ради о дословном „уклапању” посла у тело субјекта, већ о метафоричкој процени погодности која се концептуализује као стање удобности, одсуства отпора и психофизичке напрегнутости у делатности.

С друге стране, руски глагол *подходить* етимолошки је повезан са глаголима кретања и означава „приближавање”, „прилажење”, одакле се развија значење подударности или прикладности. У овом случају погодност се концептуализује динамички, као однос у којем се одређена активност „приближава” субјекту и успоставља са њим усклађеност. Израз *по душе* додатно помера фокус ка унутрашњем, афективном критеријуму процене погодности.

Према томе, у разматраном материјалу се разлика између српског и руског модела не заснива на једноставној опозицији „телесно – психолошко”, већ на различитим метафоричким основама: у српском се наглашава стање комфора и напрегнутости (статичка концептуализација), док се у руском активира динамичка метафора приближавања и усклађивања, уз истовремено присуство унутрашње, афективне процене.

2.4. ЗАТВОР И КАЗНА. Један од илустративних примера који може указати на различите начине метафоричке концептуализације јесте начин на који се у српском и руском језику именује издржавање затворске казне.

У анализираним примерима српског језика јављају се изрази *лежати у затвору*, *одлежати казну* и *издржавати казну затворца*, док се у руским јављају облици *сидеть в тюрьме* и *отбыть срок*. Требало би напоменути да и у српском постоји израз *седећи у затвору*, али се он ређе користи.

Ови примери показују како се иста ситуација може различито профилисати кроз телесно засноване метафоре. У српским изразима (*лежати у затвору*, *одлежати казну*) активира се телесна шема хоризонталности и пасивне позиције тела, у којој се казна концептуализује као стање телесне непокретности и временског трајања које се „одлежава”. Ова шема се метафорички пројектује на апстрактни домен издржавања казне, при чему се наглашава аспект трајања и пасивног подношења.

У руским примерима (*сидеть в тюрьме*, *отбыть срок*) активира се шема статичке, али вертикалне позиције тела, која не подразумева исту врсту

телесне пасивности, већ неутралније стање боравка у ограниченом простору, са нагласком на чињеници трајања и формалног извршења казне.

У показаним српским примерима, ова шема наглашава аспект телесне пасивности и временског трајања, док је у руским примерима нагласак чешће на боравку или институционално дефинисаном временском периоду. Ипак, и у српском постоји и израз *одслужити казну*, који не упућује на пасивност, већ на формално испуњење прописаног временског оквира. Стога се може закључити да српски језик обухвата више концептуалних модела – и пасивност и институционално одслужење.

Глаголи који означавају телесну позицију (*лежати*, *седећи*) могу се повезати са различитим аспектима ограниченог деловања, у зависности од контекста употребе. У анализираним српским примерима затвор се концептуализује као нешто што се „одлежи” – као казна, као терет, као време које мора да прође, док је у руском затвор пре свега простор у коме се борава под контролом, односно институционално дефинисана ситуација.

Сличан однос може се уочити и у пару *лежати на робији* и *проводити време в заключении*. И у овим примерима српски израз наглашава пасивно трпљење, док руски указује на провођење времена у оквиру административно дефинисаног издржавања казне.

Наведени примери се тумаче као показатељи могућих разлика у семантичком профилисању, а не као исцрпна репрезентација система.

2.5. ИЗДРЖАВАЊЕ ПАТЊЕ. У српском језику за означавање проласка кроз тежак и стресан животни период јављају се изрази као што су *проћи кроз њакао* и *проћи ѿлојџу*, док се у руском језику срећу облици *пережить ад* и *вынести страдания*. Ови примери упућују на различите начине концептуализације патње: у једном случају она се представља као кретање кроз простор, а у другом као процес унутрашњег подношења.

Истовремено, у оба језика постоје и делимично преклапајући модели. Тако се у српском јављају и изрази као што су *преживејти/проживејти њакао* и *издржати муке/ѿајџу*, док у руском постоји и конструкција *пройти через ад*. Ово указује на то да уочене разлике не представљају искључиве обрасце, већ тенденције у оквиру анализираних језичког материјала.

Занимљиво је да унутрашња форма глагола *вынести* имплицира не само трпљење, већ и извесну усмереност ка споља, што отвара могућност за даља истраживања односа између унутрашњег доживљаја и активног односа према патњи.

У интерпретативном кључу, ови модели могу се описати као различити начини профилисања односа субјекта према патњи: у анализираним српским примерима наглашена је динамика проласка кроз искуство, док се у анализираним руским примерима у већој мери профилишу подношење, унутрашња регулација и издржљивост.

Ове разлике могу се условно довести у везу са ширим културним и историјским искуствима, који се временом могу одразити и у језичкој концептуализацији одређених феномена, али таква тумачења превазилазе домен ове анализе и захтевају додатну емпијску потврду. И овде се уочени обрасци могу разумети као варијације у семантичком профилисању унутар анализираних материјала, а не као суштински супротстављени културни модели.

Табела 4: Аналитички модел концептуализација патње

Димензија	Српски језик (у анализираним примерима)	Руски језик (у анализираним примерима)
Патња	простор кроз који се пролази	процес подношења / терет који се носи
Позиција субјекта	онај који се креће кроз искуство	онај који подноси / издржава
Основна метафора	пут / пролаз	тежина / напор
Типичан израз	„проћи кроз пакао”	„пережить ад”
Однос према исходу	нагласак на проласку кроз искуство	нагласак на издржавању искуства

Табела 5: Време, фокус и трајање патње

Време	Српски језик	Руски језик
Трајање патње	пролазно стање	испит издржљивости
Фокус	после ће бити лакше	морам да издржим сада
Лек	време	смисао

2.6. ЕМОЦИЈЕ И УНУТРАШЊЕ СТАЊЕ. Употреба језика у артикулацији емоција и унутрашњих стања открива одређене разлике у моделима егзистенцијалне оријентације српског и руског језика. Ове разлике не треба схватати као апсолутне, већ као прототипске и културно нормиране начине концептуализације емоционалног искуства.

У српском језику се емоције у појединим случајевима представљају као стања кроз која субјект пролази, што упућује на телесно утемељено разумевање унутрашњих процеса. Изрази као што су *преболевти* (некога) или *проћи кроз шешак периода* указују на схватање емоционалног искуства као процеса који има своје трајање и динамику. У тим случајевима емоционално стање није статично, већ се доживљава као нешто што се временом мења и што субјект проживљава.

Треба, међутим, разликовати емоционална стања од болести: глаголи попут *одболовати* или *одлежати* односе се превасходно на телесна стања и не могу се директно тумачити као емоционалне категорије, иако метафорици могу бити повезани са ширим искуством трпљења.

Поред тога, у српском језику постоје и изрази који упућују на саморегулацију емоција, као што су *сабрајти се* или *држати се*, који се управо користе у ситуацијама узнемирености или емоционалне напетости. То указује на постојање различитих начина концептуализације емоционалног искуства, од телесног проживљавања до свесне контроле.

Стога се може рећи да поменути примери пре указују на различите аспекте односа према емоцијама него на јединствен модел, при чему се нагласак у појединим случајевима ставља на трајање и проживљавање, а у другом на регулацију и контролу емоционалног стања.

У анализираним руским примерима емоционална стања се у појединим случајевима концептуализују као процеси које субјект подноси, савладава или регулише. Изрази као што су *пережить страх*, *пережить утрату*, *вынести страдания*, али и *преодолеть страх* или *держать себя в руках*,

указују на различите аспекте односа према емоционалном искуству – од његовог проживљавања до активне саморегулације. У тим случајевима нагласак може бити како на унутрашњој издржљивости, тако и на способности субјекта да дисциплинује и структурише сопствено стање.

Међутим, слични модели присутни су и у српском језику, што показују изрази попут *савладајти страх* или *држати се*, као и *сабрајти се*, који управо упућују на покушај очувања унутрашње стабилности и спречавања распада емоционалног стања. То указује да се ни у једном од посматраних језика не може говорити о искључивој доминацији једног модела.

Разлике се стога могу сагледати пре као питање релативног нагласка у појединим примерима, а не као јасно разграничени културни обрасци. Док неки изрази у руском језику могу експлицитније профилисати аспект контроле и самодисциплине, други указују на проживљавање искуства, што је уочљиво и у српском. Анализирани примери указују на то да се у српском језику у појединим случајевима наглашава пролазност и телесно проживљавање емоционалних стања, док се у руском у одређеним примерима експлицитније профилишу аспекти контроле, издржљивости и унутрашње регулације емоције. Међутим, ове разлике не треба тумачити као супротстављене и искључиве моделе, већ пре као различите начине артикулације емоционалног искуства који су присутни у оба језика.

У том смислу, ови обрасци могу се разумети као комплементарни начини реаговања на психолошки и егзистенцијални притисак: један који наглашава динамику проживљавања и проточност искуства, и други који истиче стабилизацију, контролу и унутрашњу организацију. Оваква интерпретација у складу је са налазима когнитивне лингвистике, према којима телесне метафоре представљају важан елемент у обликовању начина на који се искуство концептуализује и језички артикулише (LAKOFF – JOHNSON 1980; KÖVECSES 2005; BARCELONA 2002).

И српски израз *довести се у ред* може се тумачити као пример усмерености ка стабилизацији након узнемирујућег искуства, при чему се значење може односити како на унутрашње стање, тако и на спољашњу уређеност. Слично томе, у руском језику израз *привести себя в порядок* најчешће се повезује са довођењем у спољашњи ред, али у одређеним контекстима може обухватити и шире значење саморегулације.

Ови примери указују на то да разлике између два језика не треба схватати као строго разграничене, већ пре као варијације у семантичком нагласку и типичној употреби појединих израза.

2.7. ПОКРЕТ И ОРИЕНТАЦИЈА. Телесне позиције у српском и руском језику могу указати на различите начине концептуализације односа субјекта према акцији, отпору и егзистенцијалном напору. Ови модели нису само опис физичког положаја тела, већ метафорички оквири кроз које се приказује однос субјекта према притиску стварности, времену и неизвесности.

У анализираним руским примерима у појединим случајевима може се уочити профилисање вертикалне и активне оријентације тела, која се може повезати са представама унутрашње мобилизације и издржљивости. Изрази као што су *стоять на посту*, *держаться на ногах*, као и *стоять до конца*,

не падать духом и *держать удар*, указују на субјекта који настоји да очува стабилност и функционалност под притиском. У тим случајевима телесна усправност добија и метафоричко значење, које се може довести у везу са идејама истрајности и одржавања унутрашње равнотеже.

Поред тога, слични изрази постоје и у српском језику, као што су *не кло-нутии духом* или *издржати*, што указује да се ни овај модел не може сматрати искључиво својственим једном језику.

Стога се наведени примери могу тумачити пре као показатељи одређе-них семантичких нагласака у појединим употребама него као стабилни и јасно разграничени културни обрасци.

С друге стране, у анализираним српским примерима уочљива је упо-треба израза који се могу повезати са хоризонталнијим и прилагодљивијим телесним оријентацијама. Изрази попут *прећурати*, *преживети*, *цусишти да прође*, *не шаласати*, *савишти се* или *повући се* указују на различите стра-тегије реаговања на притисак – од активног савладавања, преко проживља-вања, до избегавања сукоба и прилагођавања околностима.

При томе, ове стратегије не подразумевају нужно пасивност: глагол *прећурати*, на пример, упућује на активан напор да се тешкоћа превазиђе. С друге стране, у српском језику постоје и изрази као што су *гржати се* или *не клонути духом*, који наглашавају стабилност и унутрашњу издржљив-ност, што указује да се ни овај модел не може свести на једну доминантну оријентацију.

Анализирани примери указују на то да постоји више различитих на-чина артикулације односа према притиску – од прилагођавања и избегавања до активног отпора и одржавања стабилности – при чему се телесне метафо-ре користе за изражавање различитих аспеката искуства, а не за конструи-сање јединственог обрасца.

Може се уочити да покрет у анализираним српским примерима у поје-диним случајевима има карактер измицања, померања или континуираног кретања кроз ситуацију, док се у руском материјалу у одређеним примери-ма јављају и обрасци стајања, држања и задржавања форме. Компаративно посматрано, ово може указати на различите семантичке нагласке: у српским примерима се у појединим случајевима истиче динамика проживљавања и телесног прилагођавања, док се у руским примерима може уочити артику-лација стабилизације и унутрашње издржљивости.

Ипак, ове разлике не треба тумачити као стабилне културне моделе, већ пре као варијације у начинима концептуализације искуства, које су при-сутне у оба језика у различитим облицима и контекстима.

3. Телесност и дисциплина као језичке стратегије преживљавања. Упо-редна анализа српског и руског језика указује на то да у анализираним при-мерима постоје разлике у начинима концептуализације односа субјекта пре-ма притиску, патњи и деловању, али се оне не могу свести на једноставну бинарну опозицију пасивности и снаге. Уместо тога, чини се оправданим говорити о различитим семантичким нагласцима у оквиру доступних језич-ких средстава.

У анализираном материјалу српски примери артикулишу искуство кроз обрасце кретања, пролазности и телесно заснованог проживљавања (нпр. „проћи кроз”, „прегурати”, „преживети”), док се у анализираним руским примерима профилишу обрасци унутрашње стабилизације, издржљивости и саморегулације (нпр. „выдержать”, „вынести”, „держаться”). Међутим, ове разлике не представљају искључиве моделе, будући да су и алтернативни обрасци присутни у оба језика.

Може се условно говорити о различитим метафоричким оријентацијама: у једном случају наглашени су аспекти динамике, кретања и прилагођавања, док се у другом истичу стабилизација, одржавање унутрашње равнотеже и контрола. Ове оријентације не треба тумачити као чврсте културне типове, већ као аналитичке конструкције које омогућавају описивање уочених тенденција у оквиру анализираног материјала.

Такође се може се уочити да поједини језички обрасци у српским примерима омогућавају концептуализацију субјекта који се са притиском суочава кроз кретање, пролазност и телесно проживљавање искуства, док одређени обрасци у руским примерима омогућавају артикулацију субјекта који нагласак ставља на унутрашњу стабилизацију, издржљивост и одржавање интегритета у условима притиска. Међутим, оваква интерпретација има ограничен домет и односи се искључиво на анализиране примере.

4. ЗАКЉУЧАК. На основу квалитативне и интерпретативне анализе одабраних лексичких и фразеолошких јединица из дефинисаног корпуса српског и руског језика може се закључити да телесно засноване метафоре представљају значајан механизам концептуализације апстрактних аспеката искуства, као што су трпљење, временска пролазност и однос субјекта према спољашњим околностима. Анализа показује да се ови домени у оба језика артикулишу посредством телесно заснованих шема, укључујући кретање, положај тела, оптерећење и унутрашњу регулацију.

Уочене тенденције указују на то да се у српском језику искуство чешће концептуализује као динамички процес кретања кроз стања, док се у руском језику чешће профилише као процес унутрашње стабилизације и регулације. У анализираном корпусу српски примери чешће активирају динамичке и просторне шеме (кретање, пролазак кроз стања, избегавање препрека), док се у руским примерима у већој мери истичу обрасци одржавања позиције, стабилизације и унутрашње регулације. Ова разлика не представља бинарну опозицију, већ различите доминантне стратегије у оквиру заједничког метафоричког потенцијала, чија је расподела условљена избором анализираног корпуса.

Резултати анализе показују да се трпљење може концептуализовати као пролазак, подношење терета или унутрашња регулација, док се временска пролазност и однос према околностима артикулишу кроз метафоре трајања, промене, прилагођавања и стабилизације. Уочене разлике могу се стога описати као варијације у профилисању односа субјекта према искуству у оквиру анализираног корпуса, без претензије на шире типолошке генерализације.

У ширем теоријском смислу, резултати показују да телесно засноване метафоре не функционишу искључиво као рефлекси телесног искуства, већ као средства профилисања односа субјекта према искуству. Овај увид допри-

носи прецизнијем разумевању утеловљености не само као когнитивног механизма, већ и као аналитичког оквира за испитивање начина на који се у језику артикулишу облици субјективног доживљаја. Тиме се отвара простор за даља истраживања на ширем корпусно заснованом материјалу.

ИЗВОРИ

- БИРИХ, А. К., В. М. МОКИЕНКО, Л. И. СТЕПАНОВА. *Русская фразеология. Историко-этимологический словарь*. Москва: Астрель: АСТ; Люкс, 2005.
- ОТАШЕВИЋ, Ђорђе. *Мали српски фразеолошки речник*. Нови Сад: Прометеј, 2007.
- Руско-српски речник* (55.000 речи), ред. Богољуб Станковић. Нови Сад: Будућност – Матица српска, 1998.
- ФЕДОРОВ А. И. *Фразеологический словарь русского литературного языка*. Москва: АСТ : Астрель, 2008.
- Фразеологический словарь русского литературного языка*. <<https://phraseology.academic.ru>> 03.02.2026.

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА

- АПРЕСЯН, Ю. Д. *Лексическая семантика: синонимические средства языка*. Москва: Наука, 1995.
- АПРЕСЯН, Ю. Д. (ур.). *Новый объяснительный словарь синонимов русского языка*. Москва: Языки славянской культуры, 2017.
- ЖУРАВЛЕВ, А. П. *Звук и смысл*. Москва: Просвещение, 1991.
- ЗАЛИЗНЯК, А. А., И. Б. ЛЕВОНТИНА, А. Д. ШМЕЛЕВ. *Ключевые идеи русской языковой картины мира*. Москва: Языки славянской культуры, 2005.
- КАРАУЛОВ, Ю. Н. *Русский язык и языковая личность*. Москва: Наука, 1987.
- КУБЯКОВА, Е. С. *Язык и знание*. Москва: Языки славянской культуры, 2004.
- ПАДУЧЕВА, Е. В. *Семантические исследования: семантика времени и вида в русском языке; семантика нарратива*. 2. изд. Москва: Языки славянской культуры, 2010.
- ТЕЛИЯ, В. Н. *Русская фразеология: семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты*. Москва: Языки русской культуры, 1996.

*

- BARCELONA, Antonio. *Metaphor and Metonymy at the Crossroads: A Cognitive Perspective*. Berlin – New York: Mouton de Gruyter, 2002.
- DURANTI, Alessandro. *Linguistic Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press, 1997.
- FOLEY, William A. *Anthropological Linguistics: An Introduction*. Oxford: Blackwell Publishers, 1997.
- HUMBOLDT, Wilhelm von. *On Language: On the Diversity of Human Language Construction and its Influence on the Mental Development of the Human Species*. New York: Cambridge University Press, 1999 [1836].
- KÖVÉCSÉS, Zoltán. *Metaphor in Culture: Universality and Variation*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005.
- LAKOFF, George, Mark JOHNSON. *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press, 1980.
- MERLEAU-PONTY, Maurice. *Phenomenology of Perception*. Trans. D. A. Landes. London: Routledge, 2010 [1945].
- WIERZBICKA, Anna. *Cross-Cultural Pragmatics: The Semantics of Human Interaction*. Berlin – New York: Mouton de Gruyter, 1991.
- WIERZBICKA, Anna. *Semantics, Culture, and Cognition: Universal Human Concepts in Culture-Specific Configurations*. Oxford: Oxford University Press, 1992.
- WIERZBICKA, Anna. *Emotions across Languages and Cultures: Diversity and Universals*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999.

Dejan Marković

BODY-BASED METAPHORS AND SEMANTIC PROFILING
IN THE CONCEPTUALIZATION OF EXPERIENCE: A SERBIAN–RUSSIAN PERSPECTIVE

S u m m a r y

This paper examines selected lexical and phraseological units in Serbian and Russian in order to explore the conceptualization of abstract experiential domains through body-based metaphors. Drawing on cognitive linguistics, the analysis focuses on domains such as endurance, temporal progression, and the subject's relation to external circumstances. The study is based on a qualitative analysis of a limited, analytically defined corpus excerpted primarily from lexicographic sources. The analysis suggests that Serbian examples conceptualize experience as a dynamic process of movement through states more frequently, whereas Russian examples tend to profile experience through patterns of stabilization and internal regulation. These differences are treated not as properties of the language in general, but as tendencies observable within the selected corpus. The results indicate that body-based metaphors function not only as reflections of bodily experience, but also as a means of profiling the subject's relation to experience, thereby contributing to a more precise understanding of embodiment as an analytical framework in linguistic research.

Универзитет у Нишу
Филозофски факултет
Департман за руски језик и књижевност
Улица Ћирила и Методија 2, 18000 Ниш, Србија
dejan.markovic@filfak.ni.ac.rs

(Примљено: 16. марта 2026;
прихваћено: 19. маја 2026)